

לחת להן קול

עוד לפני קום המדינה התנהל ביישוב העברי ויכוח סוער באשר למקומן של נשים בחיים הציבוריים. נשים נאבקו על הזכות לבחור ולהיבחר ועל מעמדן האזרחי. הן הקימו מפלגה משלהן ופעלו לעיגון עקרון השוויון בחוק. גלגוליה והישגיה של מפלגת הנשים הראשונה בארץ | מרגלית שילה

הדיון סביב השתתפותן של נשים במוקדי קבלת ההחלטות, שירותן בצבא ושוויון זכויותיהן, המעסיק את החברה הישראלית גם כיום, החל עוד לפני קום המדינה. כבר בראשית המאה העשרים נאבקו נשים ביישוב העברי על הזכות לבחור, להיבחר ולהשתתף באופן מלא בבניין הארץ. מתוך מאבק זה צמחה מפלגת הנשים הראשונה בארץ ישראל, שביקשה לממש עיקרון פשוט אך מהפכני – חוקה אחת ומשפט אחד לאיש ולאישה.

קול ומושב

לידת התנועה הציונית וההכרה בזכותן של נשים לשוויון בחוגים הציוניים התרחשו במקביל, כמעט בעת ובעונה אחת. ערב הקונגרס הציוני השני

ב-1898 התקבלה ההחלטה כי לנשים תהיה זכות הצבעה וכי הן יוכלו להיבחר כצירות, ובשבועון הציוני Die Welt – העולם – שייסד בנימין זאב הרצל בווינה ב-1897 נכתב כי לנשים בקונגרס יש מושב וקול. הייתה זו החלטה יוצאת דופן, שכן עד אז הייתה ניו זילנד הרחוקה המדינה היחידה שהעניקה לנשים זכות בחירה לפרלמנט כבר ב-1893.

ב-1903, חמש שנים אחרי הקונגרס השני, נוסד בזכרון יעקב ארגון הגג של יהודי ארץ ישראל – 'הכנסייה הארצישראלית'. במקום התכנסו נציגי היישוב הישן ונציגי היישוב החדש – גברים בלבד – ועלתה השאלה אם נשים ייחשבו חברות שוות זכויות בארגון. הדיון הפך לוויכוח סוער. יו"ר האספה מנחם אוסישקין אמר:

בניסוס נדונה שאלת צירופן של נשים בחברות שוות זכויות בארגון, אך רוב החברים התנגדו. חברי נשיאות הכנסייה הארצישראלית, מנחם אוסישקין יושב במרכז, זכרון יעקב, 1903 אוסף פריצקר, הספרייה הלאומית

בזכרון יעקב התכנסו נציגי היישוב הישן ונציגי היישוב החדש – גברים בלבד – ועלתה השאלה אם נשים ייחשבו חברות שוות זכויות בארגון

הנבחרים. אחת השאלות המרכזיות שעלו הייתה אם תהיה לנשים זכות להשתתף בבחירות למוסד זה. הדיון עורר מחלוקת עזה, והציבור החרדי בירושלים הביע התנגדות נוקבת לשיתוף נשים. בגילוי דעת שפרסם הרב קוק ב-1919 נכתב:

כבר ביארתי את דעתי במכתב תשובתי להסתדרות המזרחי שדעתם של הרבנים שקדמוני, שפרסמו הדבר לאסור, היא מוסכמת על פי התורה וההלכה, שחלילה לנו להשתתף בבחירות אלה (הרב אברהם יצחק הכהן קוק, 'גילוי דעת', אוסף פבזנר, הספרייה הלאומית).

מנגד, רבים מקרב נציגי היישוב החדש נטו לתמוך בשילוב נשים, אך הם חששו לממש את עמדתם לנוכח איום החרדים כי יימנעו מלשתף פעולה עם המוסד המתהווה.

סוגיית זכות הבחירה לנשים שבה ועלתה גם בעת הבחירות למועצות המקומיות ביישובים היהודיים בארץ. במשך ארבע השנים שבהן התחוללה מלחמת העולם הראשונה לא נערכו בחירות לוועדי המושבות והקהילות העירוניות, ועם תום המלחמה התעוררה דרישה לבחירות חדשות למוסדות הייצוגיים המקומיים. בראשון לציון, מושבה שהתברכה ביוזמות חלוציות ובהן בית הספר העברי הראשון וגן הילדים העברי הראשון, קמה התארגנות פוליטית נשית –

עד עתה לא נתנו בהסתדרותנו מקום לנשים, עתה אנו רוצים לצרף גם אותן אלינו. מדוע? ... חשבנו לנכון כי אי אפשר להוציא מן הכלל חציו של היישוב העברי בארץ ישראל (מנחם אוסישקין, 'ספר אוסישקין', עמ' 84).

מנגד טענו המתנגדים כי הדבר אסור על פי ההלכה וכי גם בקרב אומות העולם ההתפתחות בעניין זכויות נשים איטית ומסויגת. המתנגדים גברו על התומכים. בכינוס הראשון לא ניתנה זכות בחירה לנשות היישוב, והארגון שהוקם לא האריך ימים כך שקשה לדעת כיצד היו מתפתחים הדברים.

אל הזירה הפוליטית

סוגיה זו עלתה מחדש בשלהי 1917, מיד לאחר הכיבוש הבריטי של דרום הארץ. מנהיגי היישוב, ובהם הפועלת הארגונומית רחל ינאית, התאספו כדי לתכנן את הקמתו של מוסד יהודי כלל ארצי – אספת

הרב קוק קרא להחרים את הבחירות אם תוענק לנשים זכות בחירה. גילוי הדעת שפורסם ב-1919 אוסף פבזנר, הספרייה הלאומית

בקיץ 1919 התאחדו נציגות של אגודות הנשים מרחבי הארץ וייסדו בירושלים מפלגה פוליטית, כנראה ראשונה מסוגה בעולם

בקיץ 1919 התאחדו נציגות של אגודות הנשים מרחבי הארץ וייסדו בירושלים מפלגה פוליטית, כנראה ראשונה מסוגה בעולם, בעלת השם הארוך "התאחדות נשים עבריות לשיווי זכויות בארץ ישראל". רוב חברות ההתאחדות היו תושבות ערים ומושבות שלא הזדהו עם מפלגות הפועלים. אמנם החלוצים והחלוצות הסוציאליסטים שנמנו על תנועת העבודה הצהירו בכל פה כי הנשים שוות זכויות, אך

'אגודת נשים' – במטרה לתבוע את זכות הבחירה של נשים לוועד המושבה. בראש האגודה עמדה האיכרה הסופרת נחמה פוחצ'בסקי, ובאספה של ועד המושבה היא הדגישה כי הנשים היו שותפות מלאות לבניית היישוב לצד הגברים, ולכן ראויות לשוויון זכויות. ביישובים נוספים ברחבי הארץ, ובהם תל אביב, חיפה ופתח תקוה, קמו אגודות נשים שדרשו לבחור ולהיבחר לוועדים המקומיים ולאספת הנבחרים.

חברות 'אגודת נשים' טענו כי שותפותן המלאה של הנשים בבניין היישוב היהודי מזכה אותן גם בשוויון זכויות פוליטי. נשים בוצרות ענבים בכרמי ראשון לציון, 1910
די יצחק בן צבי

בפועל היו רחוקים ממימוש הצהרתם. בגילוי הדעת הראשון של הארגון הביעו החברות את מטרתן:

האישה העבריה בארץ ישראל יוצאת הפעם להגן על זכויותיה ... מתוך רצון לקחת חלק שווה בבניין הארץ, ובשום פנים לא תיתן לשלול ממנה זכות זו ("גילוי דעת – התאחדות הנשים לשם השגת שיווי זכויות פוליטיות בארץ ישראל", 'חדשות הארץ', ו' בתמוז תרע"ט, 4.7.1919, עמ' 1).

סיסמת ההתאחדות "חוקה אחת ומשפט אחד לאיש ולאישה" ביטאה את מטרת העל שלה.

בראש המחנה

בראש ההתאחדות עמדו שתי נשים פורצות דרך – שרה עזריהו ורוזה ולט-שטראוס. המזכ"לית שרה עזריהו לבית מאירוב נולדה ב-1873 בדווינסק שבאימפריה הרוסית, היום בלטביה. בצעירותה הקימה את אגודת בנות ציון שקירבה נשים לתנועה הציונית. לימים כתבה בזיכרונותיה כי הרעיון הלאומי ועקרון השוויון שזורים זה בזה:

משחר נעוריי התחלתי לתת את דעתי בעיקר על שתי בעיות: א. גורלו המר של עמי הנודד והנרדף; ב. מצבה המקופח של האישה במשפחה (מרגלית שילה, 'המאבק על הקול', עמ' 146).

ב-1901 נישאה שרה ליוסף עזריהו, ובאותה שנה נבחרו בני הזוג לשמש צירים בקונגרס הציוני החמישי בבול. יוסף עלה לארץ ב-1905, ושרה הצטרפה אליו שנה אחר כך עם בנם יעקב. המשפחה התיישבה ביפו, ושם שימשה עזריהו כמורה לגאוגרפיה ולמתמטיקה – מקצועות שלימדו אז בעיקר גברים.

יו"ר ההתאחדות רוזה ולט-שטראוס נולדה ב-1856 בצ'רנוביץ שבאימפריה האוסטרית, היום באוקראינה. היא הייתה האישה הראשונה באוסטריה שסיימה לימודי תיכון, ובהמשך למדה רפואה בשווייץ והייתה רופאת העיניים הראשונה באירופה. היא היגרה לניו יורק ובמקביל לעבודתה

כמנתחת עיניים הצטרפה לתנועת הסופרז'יסטיות שפעלה למען זכות הבחירה לנשים. בתה היחידה נלי התוודעה לציונות בנעוריה והחליטה לעלות לארץ ב-1919, וולט-שטראוס עלתה עמה כשהייתה בת 63 והתיישבה בירושלים. היא נבחרה ליו"ר ההתאחדות הנשים כחודשיים בלבד לאחר הגעתה לארץ, והציגה את נשות ההתאחדות במכתב למערכת בעיתון 'חדשות הארץ':

ממובילות המאבק למען זכויות האישה ביישוב היהודי. שרה עזריהו, 1933

שקלא ורליקס

יבסנט מוטאט אונטאט

בבחירות השניות לאספת הנבחרים הוכפל הייצוג הנשי. מבין 221 הצירים שנבחרו היו

25 נשים

– כ-4.5 אחוזים מכלל 314 הנציגים – מחציתן ייצגו את מפלגת הנשים. במושב הראשון של אספת הנבחרים, שהתקיים בשלהי 1920 בירושלים, עלתה הצעה לעגן בתקנון את זכותן של הנשים לבחור ולהיבחר, אך החרדים התנגדו לכך והסוגיה נותרה ללא הכרעה. הבחירות השניות לאספת הנבחרים נערכו ב-1925. בחמש השנים שחלפו מאז הבחירות הראשונות

הגיעה אל היישוב לאחר שנים של פעילות בתנועת הסופרדיסטיזם בארצות הברית. ד"ר רוזה ולט שטראוס עם בתה נלי, 1893, וכרה אמריקאית למען השתתפות נשים בבחירות, 1920

אנו, נשי הארצות אשר בהן היינו אזרחיות שלמות, באות אנו לארץ אבותינו. רוצות אנו לעבוד ולפעול, רוצות אנו להשתתף עד כמה שיכולתנו מגעת בתחייט ארצנו היקרה לנו ובהתפתחותה. רוצות אנו לסייע להקמת הבית הלאומי שלנו על משואות בנות מאות בשנים ... והנה התאחדנו, אנו הנשים בנות הדור בעלות השאיפה האחת, לעבוד שכם אחד למען השיג את שיווי זכויותינו (ד"ר רוזה וולט שטרויס, "חברת נשים יהודיות לשיווי זכויות", "חדשות הארץ", ה' בתשרי תר"ף, 29.9.1919, עמ' 3).

הישגים ראשונים

אספת הנבחרים שהוקמה ב-1920 הייתה המוסד הלאומי העליון בארץ ישראל ואף זכתה להכרה רשמית של הבריטים. לפני ייסודה לא היה ליישוב גוף בעל סמכות שיכול היה להכריע בסוגיית זכות הבחירה לנשים, והוחלט כי בבחירות הראשונות תיקחנה חלק גם נשים. לציבור החרדי שהתנגד לכך הוצע כי לרשות הגברים החרדים יעמדו קלפיות נפרדות וכי כל קול של גבר ייספר פעמיים, עבורו ועבור אשתו. החרדים אמנם השתתפו בבחירות, אך המשיכו להדגיש את התנגדותם לעקרון השוויון המגדרי. במערכה הראשונה יצאה מפלגת הנשים כשידה על העליונה. 14 נשים נבחרו כנציגות לאספת הנבחרים

הנשים יעדים נוספים: השגת זכות בחירה לנשים בכל הוועדים המקומיים; הכרה בזכותן לשמש עורכות דין במערכת המשפט המנדטורית; קביעת גיל נישואין מינימלי בחוק; תיקון דיני הירושה; השוואת זכויות האב והאם כלפי ילדיהם; שכר שווה לנשים ולגברים; והבטחת זכותה של אישה נשואה לעבוד.

ההתאחדות המשיכה לפעול למען מטרות אלה גם בשנים הבאות, וחלקן אכן הושגו עוד בתקופת המנדט. ב-1930 חברה ההתאחדות להסתדרות נשים עבריות שפעלה בעיקר בתחומי הרווחה, הבריאות והכשרת נשים. ארגון הנשים הציוני ויצו, שנוסד בלונדון ב-1920, הקים בארץ מעונות לטף, מוסדות להכשרה מקצועית ומפעלי רווחה נוספים, וב-1944 הצטרף גם הוא להתאחדות.

עד תום תקופת המנדט נערכו שתי מערכות בחירות נוספות לאספת הנבחרים. בסך הכול כיהנו בארבע אספות הנבחרים 65 נשים מטעם מפלגות שונות – עדות לשינוי שחולל המאבק שהחל שנים קודם לכן סביב עצם זכותן של נשים לבחור ולהיבחר.

שוויון במבחן

עם קום המדינה בה' באייר תש"ח חתמו שתי נשים בלבד על מגילת העצמאות – גולדה מאיר, נציגת מפא"י, המפלגה הגדולה ביישוב; ורחל כהן כגן, עובדת סוציאלית אשר עמדה בראש מחלקת הרווחה של הוועד הלאומי והייתה נציגת מפלגת הנשים. במגילה הופיע עיקרון שהיה בלב מאבקה של מפלגת הנשים:

מדינת ישראל ... תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין.

פרי מאבקה של ההתאחדות ניכר לעין כל בכ"ד בטבת תש"ט (1949), כאשר בבחירות הראשונות לכנסת ישראל השתתפו כל נשות היישוב, ובהן גם נשים חרדיות. הוויכוח הציבורי הסוער שליווה את הבחירות לאספת הנבחרים לא חזר על עצמו בבחירות אלה.

השתנה המאזן הדמוגרפי ביישוב. הציבור החרדי, שעד מלחמת העולם הראשונה היה הרוב, נוכח לדעת כי בעקבות העלייה השלישית והעלייה הרביעית הוא איבד את מעמדו. לנוכח השינוי החליטה הנהגת החרדים לפרוש מאספת הנבחרים ולהימנע מלהשתתף בבחירות.

בבחירות אלה הוכפל הייצוג הנשי. מבין 221 הצירים שנבחרו היו 25 נשים – 11.4 אחוז. כתוצאה מכך נקבע במושב הראשון שהתכנס בתחילת 1926:

אספת הנבחרים השנייה ליהודי ארץ ישראל מכריזה על שוויון הזכויות של הנשים בכל ענפי החיים האזרחיים, המדיניים והכלכליים של היישוב העברי, ודורשת מאת הממשלה את הבטחתו של שוויון זכויות זה בחוקי הארץ (כ"ח בטבת תרפ"ו, 14.1.1926, 'יומן בן-גוריון', עמ' 21, ארכיון בן-גוריון).

לכאורה השיגה מפלגת הנשים את יעדה, אך מנהיגות ההתאחדות הבינו כי הדרך ליישום העיקרון "משפט אחד לאיש ולאשה" עדיין ארוכה. לצד המאבק על זכות הבחירה הציבה מפלגת

תוצאות הבחירות הובילו את אספת הנבחרים להכריז על שוויון זכויות לנשים. כרזת ההתאחדות לקראת הבחירות השניות, 1925 הארכיון העירוני תל אביב יפו, הספרייה הלאומית

המאבק על זכות הבחירה הגיע לסיומו עם הקמת המדינה, אך הדיון על שוויון זכויות לנשים נמשך גם בכנסת הראשונה. חיילות מחזיקות בפנקסי זיהוי בתור להצבעה בבחירות לאספה המכוננת, 1949
צילום: בוריס כרמי, אוסף מיתר, אוסף פריצקר, הספרייה הלאומית

גיוס לנשים ולגברים, אך בפועל לא היה מדובר בשוויון מלא. שירות הנשים היה קצר משירות הגברים, ונפתח בפניהן רק מספר מצומצם של תפקידים. נשים נשואות ונשים דתיות היו פטורות מגיוס. למרות זאת, סוגיית שילובן של נשים בצבא עוררה מחלוקת חריפה בדיוני הכנסת. חברי כנסת מטעם החזית הדתית טענו כי עצם שילובן של נשים בצבא מנוגד לתורה ולמוסר היהודי. שר הסעד הרב יצחק מאיר לוין הצהיר:

אינני חושש לומר כאן ברורות שתפקיד הצבא מוטל על הגבר, ולאישה תפקידים אחרים,

מפלגת הנשים – שנקראה אז 'יצו והתאחדות נשים עבריות לשיווי זכויות' – הצליחה להכניס לכנסת את רחל כהן-כגן. לצדה כיהנו עשר נשים נוספות שנבחרו מטעם תנועת הפועלות ומפלגות חרות והציונים הכלליים. ארבע המפלגות הדתיות – אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל, המזרחי והפועל המזרחי – אשר התאחדו ונקראו 'החזית הדתית' לא הציבו נשים ברשימותיהן. זכות הבחירה אמנם הושגה, אך חזונה של ההתאחדות – משפט אחד לאיש ולאשה – עדיין לא התממש במלואו. אחד המבחנים הראשונים לעקרון השוויון היה הדיון בחוק שירות הביטחון שעבר בכנסת בסתיו 1949. הצעת החוק קבעה חובת

אחד המבחנים הראשונים לעקרון השוויון היה הדיון בחוק שירות הביטחון שעבר בכנסת בסתיו 1949

החזרת הזכויות הטבעיות

היעד המרכזי של רחל כהן-כגן היה חוק שיווי זכויות האישה, והיא שבה והדגישה את הצורך בחוק שיעניק תוקף משפטי לעקרון השוויון שנקבע במגילת העצמאות. כהן-כגן ראתה בחקיקה לא רק כלי להסדרת

אחת משתי הנשים שחתמו על מגילת העצמאות, ממנהיגות מפלגת הנשים וחברה בכנסת הראשונה משעמה. רחל כהן-כגן (מימין) במזנון הכנסת בבית פרומין, שנות החמישים
צילום: ורד בראון, יד יצחק בן-צבי

חשובים לא פחות לחייו הסדירים של העם. לכן, אל נטיל על האישה תפקיד שאינו בהרמוניה עם מהותה המיוחדת (דברי הכנסת, ד' באלול תש"ט, 29.8.1949, עמ' 1447).

מנגד, חברת הכנסת שומרת המצוות עדה מימון ממפא"י קשרה בין הוויכוח על שירות נשים בצבא למאבק הישן על זכות הבחירה לנשים:

נשמעו פה דברים מפי חברי כנסת השוללים את חובת הגיוס לגבי נשים ... הם הדגישו בדבריהם שזהו איסור מן התורה. שאלתנו היכן זה כתוב נשארה בלי תשובה. נזכרתי בעמדתם השלילית של החרדים בזמן מלחמת האישה על זכותה לבחור ולהיבחר לאספת הנבחרים. זה היה בשנות 1919-1920, והחרדים נלחמו אז בשצף קצף נגד תביעת האישה להכיר בה כאזרח שווה וזכויות ביישוב. אחד הרבנים ... רצה אותו זמן לחזק את האיסור בסמכו על דברי הרמב"ם, וכששאלנו איפה זה כתוב הודיע הרב בכבודו ובעצמו ששכח לדאבנו את המראה מקום (דברי הכנסת, י"א באלול תש"ט, 5.9.1949, עמ' 1560).

המחוקקות הראשונות

ומעמד האשה בראשית המדינה 1951-1949

מרגלית שילה

מאגנס, תשפ"ו, 334 עמ'

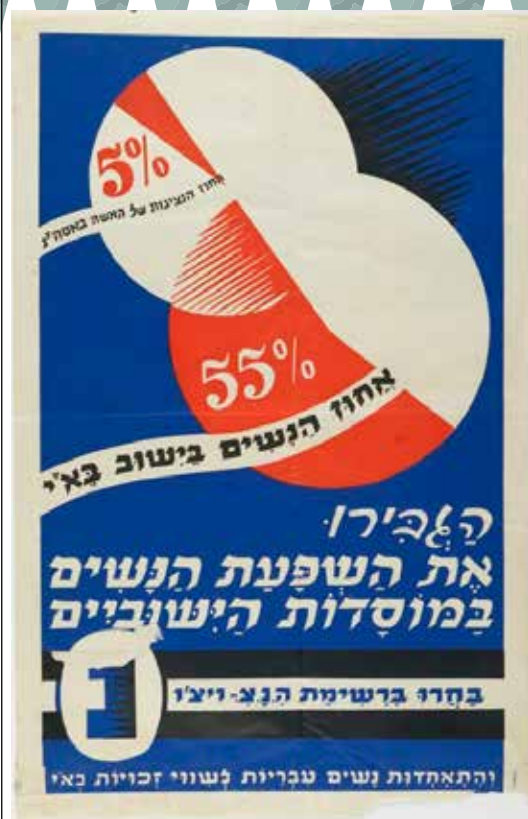
מחקריה הקודמים של מרגלית שילה עסקו בחויית הנשים בארץ ישראל מאמצע המאה ה-19 ועד קום המדינה, תוך התמקדות בפעילותן הציבורית – במאבקהן ובהישגיהן. 'המחוקקות הראשונות' ממשיך מחקרים אלה, ובוחר את תפקודן ואת תחושותיהן של חברות הכנסת הראשונות בישראל, ובמקביל את תפיסתם של חברי הכנסת הגברים באשר למעמד האישה, במיוחד את זו של חברי הכנסת הדתיים והחרדים. לאחר פתיחה הסוקרת את מאבקי הנשים בארץ בתקופת היישוב משרטטת המחברת פרופיל קבוצתי של 12 חברות הכנסת הראשונות ומתמקדת בסדר היום הייחודי שלהן. בהמשך היא בוחנת את החוקים שנחקקו בשלוש שנותיה הראשונות של המדינה במטרה לקדם את מעמד האישה: חוק גיל הנישואין תש"י, חוק לתיקון פקודת מס הכנסה תש"ט, חוק שירות ביטחון תש"ט וחוק שיווי זכויות האישה תשי"א. בחלקו האחרון של הספר דנה שילה במורכבות של תפיסת 'האישה החדשה' ובקשיים שאיתם התמודדו חברות הכנסת בניסיוןן להביא להתקבלותה של תפיסה זו. הספר מאיר היטב מאבק שעדיין רחוק מלהגיע לסימו.

"ערכו המוסרי של נושא החוק הנדון אינו נופל בעיניי מערכו המוסרי של חוק השבות. שני החוקים דנים על החזרת זכויות טבעיות"

לצד בתי הדין הרבניים גם בתי דין לענייני משפחה שלא יהיו כפופים להלכה. בדיון בהצעת החוק היא הסבירה את חשיבותו:

סבורה אני שלא תופתעו ולא תטילו ספק בכנות דבריי אם אומר שערכו המוסרי של נושא החוק הנדון אינו נופל בעיניי מערכו המוסרי של חוק השבות. שני החוקים דנים על החזרת זכויות טבעיות; חוק השבות מחזיר לכל יהודי באשר הוא יהודי את הזכות לחזור למולדתו, וחוק שוויון האישה מתכוון להחזיר לאישה את זכותה להיות אזרחית שוות זכויות וכבוד בין שאר האזרחים. זוהי הזכות המובנת מאליה בכל חברה מתקדמת. אולם חוק השבות הובא לכנסת מנוסח באופן ברור, קצר ובלי היסוסים, ונתן פתרון מלא ושלם לבעיה; לא כן נוסח החוק של שיווי זכויות האישה שהובא לפני הכנסת על ידי הממשלה. תוכנו אינו

המציאות, אלא גם אמצעי לעיצוב פני החברה. תפיסת השוויון שרווחה אז בציבור הכירה באישה הן כאדם בעל זכויות והן כרעה וכאם. השאיפה לא הייתה לטשטש את ההבדלים בין המינים, אלא להבטיח שנשים יזכו למעמד שווה ולזכויות שוות, גם אם ימלאו תפקידים שונים במשפחה ובחברה. בחורף 1951, חודשים אחדים לפני הבחירות לכנסת השנייה, הגישה כהן-כגן הצעת חוק פרטית מקיפה שנקראה הצעת חוק המשפחה ושוויון האישה. חודשיים אחר כך הגישה הממשלה הצעת חוק משלה – חוק שיווי זכויות האישה. שתי ההצעות ביקשו לעגן בחוק זכויות בסיסיות לנשים, ובהן הזכות להעיד, לרשת ולשמש אפוטרופסיות לילדיהן. ההבדל המהותי ביניהן היה שהצעת הממשלה החריגה את ענייני הנישואין והגירושין והותירה אותם בסמכות בתי הדין הרבניים שאינם מכירים בעקרון השוויון. בהצעתה של כהן-כגן הייתה דרישה להקים

לרחל כהן-כגן, ובאמצעותה למפלגת הנשים כולה, הייתה תרומה מכרעת לעיצוב החקיקה שעסקה במעמד האישה בראשית ימי המדינה. למרות זאת החליטה אז הנהלת ויצו העולמית, שהייתה שותפה מרכזית בהתאחדות הנשים, לפרוש מהזירה הפוליטית ולהתמקד בעשייה חברתית ופילנתרופית. בעקבות הפרישה הגיעה מפלגת התאחדות נשים עבריות לשוויון זכויות בארץ ישראל לסוף דרכה. מפלגת הנשים הראשונה – חלוצת המאבק למען זכויות הנשים העבריות אשר סללה את הדרך להשתתפות בחיים הפוליטיים – נותרה במידה רבה מחוץ לזיכרון ההיסטורי. □

מצדיק את השם שהוא נושא, אינו ממלא את ההבטחה שניתנה במגילת העצמאות ובקווי היסוד של הממשלה הנוכחית (דברי הכנסת, כ"ב בסיון תשי"א, 26.6.1951, עמ' 2087).

למרות ביקורתם החריפה של כהן-כגן ושל חברי כנסת נוספים, אימצה הכנסת את נוסח הממשלה, ובכ"ב בתמוז תשי"א (1951) נחקק החוק. רוב חברי הכנסת סברו כי עדיין לא הגיעה העת להחיל את עקרון השוויון בתחום זה. שר המשפטים פנחס רוזן הסביר כי יש להתחשב בהמוני היהודים הבאים מתרבויות שונות, וכי ראוי להימנע מפגיעה במנהגים שהיו מקודשים בעיניהם. כהן-כגן עצמה נמנעה בהצבעה.

גם היום, למעלה משבעים שנה לאחר חקיקתו, חוק שיווי זכויות האישה לא חל על תחום הנישואין והגירושין, והוא עדיין בסמכות בתי הדין הרבניים.

מערכת הבחירות לכנסת הראשונה הייתה גם האחרונה שבה התמודדה מפלגת הנשים. כרוזת בחירות של המפלגה, 1949 אוסף פבזר, הספרייה הלאומית

פרופ' מרגלית שילה גמלאית המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכאולוגיה באוניברסיטת בר אילן. בין ספריה 'נשים בונות אומה – הפרופסיונליות העבריות 1918-1948', ו'המאבק על הקול – נשות היישוב וזכות הבחירה 1926-1917'

